

ΚΡΗΤΙΚΑ

ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΙΔΙΟΣΥΓΚΡΑΣΙΕΣ

Οί συμπαιριώτες μας οί Ροδοπιοί έχουνε δική των γλωσσική ιδιουργασία. Προσθέτουν σχεδόν πάντα ένα: —Μ—περιτό, και αποκλειστικά δικής τωνε παραγωγής, εις τὸ τέλος λέξεως πὸν τελειώνει εἰς φωνήεντο, και τὴν ἀρχὴ τῆς ἐπομένης πὸν ἀρχινάει ἀπὸ σύμφωνο:— Θέλουv π.χ. νὰ ποῦνε α ν ε ρ ὀ (ν) π ο λ ῦν, και προφέρουν κωρον—μ π ο - λ ῦν. — "Άλλοι πάλι (Ἀποκρωσιώτες), βάζουν τό: Μ τοῦτο τὸ περιτό σὴν ἀρχὴ λέξεων πὸν δὲν τὸ σηκώνουν καθόλου:— Λένε (μ) παρντόν, και τοὺς εἶναι ἀδύνατον νὰ προφέρουνε π α ρ ν ι ὄ ν, ὅσο και ἂν γείνουν «ῦστα» τῆς γαλλικῆς γλώσσας. "Άλλοι προσθέτουν· α περιτό σὸ τέλος λέξεων, πὸν κάθε ἄλλο παρὰ ἀνάγκη ἴχουν, διαστρέφουν μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὸ ἴδιο τὸ γένος τους, τίς κάνουν ἀπὸ ἀρσενικῆς θηλυκῆς και προφέρουν τὸ «κλασικόν» (τοῦ Σφακιανοῦ Ἀδήτη): «κ ἄ σ (α) (γ) εἰ σ τίμος ἄ- θρωπος». Εἰς ἄλους εἶν' ἀδύνατο νὰ προφέρουνε τὸ ἑλληνικὸ ὄνομα Ἡ ρ α κ λ ῆ ς, τὸ τούρκικο Χ ι λ α λ ῆ ς, τὰ ψ ῦ λ λ ο ι, π α ο ἄ ς, λ ἰ ρ ε ς. Θὰ ποῦνε: Ἡ ρ α κ λ (ι) ῆ ς, θὰ ποῦνε ὁ Χ ι λ (ι) α λ (ι) ῆ ς μου, ψ ῦ λ λ (ι) ο ι, π α (χι) ἄ ς (ὄχι πασ(σι)ἄς), θὰ ποῦνε λ ἰ ρ ε (χ) ς. "Εἶτοι προφέρουνε οἱ Καστρινοί. Τὸ τελευταῖον λ ἰ ρ ε χ ς τὸ προφέρουν εἶτοι και οἱ Φουριανοὶ ἀπὸ τὸ Χανιώτικο Νουβί, και πολλοὶ ἄλλοι ἀκόμη ἀνακατεροὶ ἠσαροόπλοιοι τοῦ τόπου μας.— Ἀπὸ τὸ στόμα τῶ Σεληνιώτω (στῆς "Ο ρ ι ο α ς— τοῦ χοροῦ, τοῦ τραγουδιοῦ, τῆς λύρας τῆ βράσης), ἀσυγκράτητο θὰ ξεφύγει ἀγγὰ τὸ γλυκανάλατο ἐπιφώνημα: (Κ' ἰ χ ι τ α ς, κ' ὄ χ ο χ ὄ ς), πὸν τὸ συνήθιζονε κ' ὄντιε ροζονάρουνε (συνομιλοῦνε). Κι' ἄλλοι τέλος (Ρεθμινιώτες)—ὁ κόσμος νὰ χαλάσει—θὰ κουβεντιάσουνε περὶ τοῦ... τῆδε, τοῦ ὁποίου ἔπαθαν τὰ μυαλά, μὲ τό: (ἐρωτηματικὸ) «λό π (ω) ς ἐ μ π ο υ ν τ ἰ ἄ λ ι α σ ε ν ε» (ἐτρολλᾶθηκε;), ἐνῶ ὅλη σχεδὸν ἡ Κρήτη, τῆς ὁποίας γενικὸ, ρουίξω, γλωσσικὸ προῖδν εἶναι τό, φαινομενικὰ, παρὰ ὁδοῦ αὐτὸ ἐρωτηματικὸ: Δόπ(ι)ς, προφέρει Δόπ(ι)ς, και ὄχι Δόπ(ω)ς, ἂν και τὸ τελευταῖον τοῦτο θὰ εἶναι, χωρὶς ἄλλο.— γραμματικῶς — ὀρθότερο: (λέγω—πῶς,—λέω—πῶς,—λῶ(ω)ς).

Γιὰ τὸ κρητικὸ αὐτὶ, οἱ γλωσσικῆς αὐτῆς ιδιουργασίαις μας, χρησιμοποιεῖν πρὸς ἀναγνώριση τῆς ἀρχικῆς καταγωγῆς ἐκείνου πὸν μιλεῖ και προφέρει τὰ ἰδιόματα αὐτῶ τοῦ ἰδιαίτερου τύπου του. πλὴν καλύτερα μάλιστα παρὰ νᾶχε και νικέττα κολλημένη σὸ κούτελο.

Ποῖς ὅμως θὰ μπορέσει ποτὲς νὰ μπεῖ στὰ μυσιήρια τῆς γλωσσικῆς σκέψης ἀνθρώπου, ἀπὸ κείνους πὸν ὑπάρχουνε ἀκόμα μεταξὺ μας, και οἱ ὁποῖοι δὲν κατορθώνουνε νὰ μιλοῦν παρὰ σὲ δυό—ματὶν— γλώσσας, λονθασμένες και τίς δυό: τὴ μαλλιαρὴ και τὴν κουρεμένη;

Δὲν εἶναι δὲ αὐτὸ ἀμάθεια μόνον, ἀλλὰ και μυστηριόδικη ἀνάγκη τοῦ ὄντανισμοῦ τωνε. Διὰ τὰ ἡμετέρια τοῦτα—ὅπως τὰ βάρφισε ἄλλοτε ὁ Ζ. Παπαντωνίου—εἶν' ἀνάγκη νὰ μιλή κανεὶς μὲ παραδείγματα, ἀδίδι ἢ ἐπιστημονικὴ κατάταξις αὐτῶν εἰς

ὀρισμένον εἶδος ἀνθρώπων εἶναι ἀδύνατος», και γιαντὸ κ' ἐμεῖς δὲν τὴν ἐπιχειροῦμε.

Προχειρότερο, και ἴσως παρα-πολὺ γνωστὸ, παραδειγμα σὸν τόπο μας εἶναι κείνο τῆς κυρίας πὸν διηγείτο, πῶς χθὲς τὴν «μετα-προῖδν» εἶχε: «ἀποδειπνήσει» μὲ ὄραϊς τηγανίτας «διαλέκτους» (ψύρια, γλώσσες, τηγανιτές). "Ὅπως κ' ἐκείνο τοῦ ἀδελφοῦ πὸν ἐμπόδιζε τὸν ἀδελφὸ νὰ πάρη γυναῖκα του «κείνο» νὰ τὴν (τέρας), τὴν ἀνθηρόστομη (ἀνθρώστομη)». Καθὼς και τοῦ μακαρίτη ἀνώτερου Διοικητῆ μας, πὸν δὲν ἤθελε νὰ πηγαίνει «ἀ... νάντια τῆς γνώμης του».

ΚΙΤΕΡΝΟΣ

ΤΑ ΘΕΙΑ ΤΑ ΔΕΝΤΡΑ...

Τὰ θεῖα τὰ δέντρα πνέουνε τὸ τραγούδι
Τὸ τραγούδι π' ἀνθοῦσε στὴν καρδιά μου,
Σὰν ἤμιον μιὰ φορὰ παιδί, λουλοῦδι
Κι' ὕστερα τρυφερὸς σὸν ἔρωτά μου,
Μ' ἕνα ἄνθος, ἕνα ἀηδόνι, ἕνα ἀγγελουδί,
Πὸν κάποιαν ἀνοιξή, ἀνθίσε σιμά μου,
Τὰ θεῖα τὰ δέντρα πνέουνε τὸ τραγούδι
Στὴ μαραμμένη πόσους καρδιά μου.

ΙΩΣΗΦ ΡΑΦΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΚΑΛΟΣ ΤΕΧΝΙΤΗΣ

1.

Πέτρα τὴν πέτρα ταπεινὸς τεχνίτης κουβαλοῦσε
κάτι νὰ χτίσῃ ἔξωφωρο, καιροῦς πὸν μελετοῦσε.
Και ποῖς κουτὸ τὸν ἔλεγε, ποῖς παλαβὸ κ' ἀκόμα
τοῦ κόσμου καταφρονητὴ, γιατί ἀπὸ τὸ στόμα
βλαστήμια δὲν τοῦ ἔξφευγε, παρὰπονο κανένα
ὄταν τὰ πλήθια σὰν παιδιὰ και κακομαθημένα,
πέφταν τυφλά και ρήμαζαν τῶν θέμελων τ' ἀγκάρια
σὰν ἄοιζαν ν' ἀσπρίζουνε στημένα τ' ἀγκωνάρια.
Κι' ἀπ' ὅ,τι ὄλο συμμαζώνε μὲ κόπο και μὲ πόνο,
μὲ τέχνη ἂν κάποιος τοῦκλεβε χαμογελοῦσε μόνον.

2.

Στὸ ὕστερο βαρέθησαν τὰ πλήθια νὰ τὸν γγίζουν.
"Άλλοι τὴν πλάτη γύρισαν κ' ἄλλοι ἀποφασίζον
ναυογελώνοντας, νὰ σταθοῦν νὰ ἴδουν τὸ τί θὰ κάνη.
Σιγὰ-σιγὰ, περιεργα τὸν πρόσεχαν νὰ βάνη
ὄλα σὲ τάξη ζηλευτὴ και μὲ σοφία τόση,
ἵπου τὸ γέλιο σβύστηκε χωρὶς νὰ μεγαλώσῃ.
Και κουβαλοῦσε κ' ἔχτιζεν ἀβάρετα ὁ τεχνίτης,
ὄλων τὰ μάτια σέρονοντας σὰ νᾶτανε μαγνήτης.

3.

Κι' ἀπὸ τὴ γῆς ἀνέβαινε σὰν κάτι ὄνειρεμένο
σὰν ἕνα θᾶμα παλατιοῦ ψηλὸ, λαμπροχτισμένο.
Και τόσο ξάφνου ψήλωσε μιὰ μέρα τὸ παλάτι,
ὄπου τὰ πλήθη ἀνάβλεψαν πρὸς τὰ γαλάττα πλάτη
κ' εἶδαν τὸ χτίστη σὲ τρανῆς μιᾶς Μπόρσεως τὰ σφᾶνια
νὰ εἰχνη κάτω τὴ ματιὰ χλωμὸς, μὲ περηφάνεια.
Και τόση λάμψη χύθηκεν ἀπὸ τὸ χτίσμα κείνο
πὸ φωτεινὸ κ' ἀπὸ τὸ φῶς και πὸ λευκὸ ἀπὸ κρῖνο,
πὸν πέσανε στὰ γόνατα τὰ φωτισμένα πλήθια
σὰ νὰ δοξάζαν τὸ Θεὸ και τὴ Μεγάλῃ Ἀλήθεια.

ΚΛΕΑΡΕΤΗ ΜΑΛΑΜΟΥ